

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 58 ਸਾਲ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਜਾਰਾਜ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ

ਅੱਜ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਆਲ ਹੋਵੇ ਆਰਥਕ, ਸਿਆਸੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਅਰਾ ਲਾਵੇ, ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਧੱਕਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਤੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਦਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਗਿਣੇ ਚੁਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਿਤ ਹੀ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਵਸੋਂ ਦਾ ਇਕ ਫੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਲੋਕ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਫੈਸਲੇ ਸਿਰਫ ਲੀਡਰ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ਾਇਦ ਇਕ ਫੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਮਸਾਂ ਪੱਚੀ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਅਹਿਮ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ 102 ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਿਰਫ ਪੱਚੀ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਰਾਜ ਤੰਤ੍ਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਦਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਹੀ ਪੂਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 58 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਤੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਬੁੜ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਲਾਨਾ ਬਜਟ ਦਾ 74 ਫੀ ਸਦੀ ਹਿਸਾ ਸੂਦ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਕਮ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਹੀ ਲਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਇਕ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਐਸੇ ਆਰਾਮ ਅਤੇ ਮੁਨਾਫੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦਾ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੱਥ ਜਾਂ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੀ ਤਾਕਤ ਖੋਹ ਲਈ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਬੇਜ਼ਾਰ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਸਾਰਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਉਹਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਹਰ ਚੌਂਹ ਪੰਜੀ ਸਾਲੀਂ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਪਰਚੀ ਜ਼ਰੂਰ ਫੜਾ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਚੁਣਨ ਵਿਚ ਹਿਸਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਵੇਲੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵੋਟ ਪਾ ਦੇਵੇ ਤੇ ਫਿਰ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੱਕ ਹੱਥ ਮਲਦਾ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਆਉਣੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਵੇਖਦਾ ਰਹੇ। ਜੇ ਕਦੇ ਉਹ ਇਸ ਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣਾ ਰੋਸ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਅਮਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਇਸ ਗੁਨਾਹ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਗੋਲੀ ਅਤੇ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੇਵਸੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਹਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਬਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਲੋਕ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਚੁਣਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਸੂਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗੇ ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ ਚੁਣਦੇ, ਜੇ ਲੋਕ ਚੰਗੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਜਾਂ ਚੰਗੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਚੰਗੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵੋਟ ਪਾਇਆ ਕਰਨ, ਫੇਰ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਤਾਂ ਵਧੀਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਜਾਂ ਇਮਾਨਦਾਰ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਲੋਕ ਸਮਝ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਕੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਚੁਣ ਲੈਣ ਤਾਂ ਇਸ ਨਿਜ਼ਾਮ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਦਲੀਲ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬੜੀ ਠੀਕ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਅਮਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਖੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣਨ ਤੇ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਪਰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਇਸ ਹੱਕ ਦੀ ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਇਕ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਖੜਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲ ਚੋਣ ਲੜਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵਸੀਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜੇ ਉਹ ਵਸੀਲੇ ਹੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਚੋਣ ਲੜੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਹੱਕ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਅਰਥ ਹੈ ਜੇ ਰੋਟੀ ਰੋਜ਼ੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੋਣ ਵਿਚ ਖੜਨ ਦਾ ਅਤੇ ਚੁਣਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਇਹ ਹੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਚੀ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੇ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਾਲੀ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਅਮਲੀ ਗਰੰਟੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਘਰਾਣੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪੈਸਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਸੀਲੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਇਲਾਕੇ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਖੜਨ ਦੇ ਕਾਬਲ

ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਟਿਕਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਟਿਕਟ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਵਿਚ ਵਿਕਦੇ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਜਿੱਤੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਗਠਜੋੜ ਜਿੱਤੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵਿਧਾਨ ਰਾਹੀਂ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਖੋਹ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦੀ ਹਸਤੀ ਸਿਰਫ ਇਕ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇੱਜ਼ਤ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਰਾਜ ਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਵਿਧੀ ਵਿਧਾਨ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਫੈਸਲਾ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਚੀ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਅਤੇ ਹਿਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 103 ਕਰੋੜ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਹੱਕਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਅਮਲੀ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਹਾਂ ਗੱਲੀਂ ਬਾਤੀ, ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਰਾਹੀਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਬੇਬੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

1947 ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਵੇਲੇ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਆਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਹਰੇਕ ਅੱਖ ਦੇ ਹੰਝੂ ਪੁੰਝ ਦਿਆਂਗੇ। ਪਰ ਹੋਇਆ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ। ਪੱਚੀ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਚੌਲਤਾਂ, ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਅਤੇ ਬੈਂਕ ਬੈਲੈਂਸ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਵੱਧ ਗਏ ਪਰ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦੇ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਥੱਕ ਗਈਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਹਿਰੂ ਦੇ 'ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ' ਵਿਚ ਵੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹਦੇ ਬਾਲਕਿਆਂ ਦੇ ਨਿਜੀਕਰਣ ਅਤੇ ਲਿਬਰਲਨੀਤੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਥ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਫੈਸਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਚੀ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਹੀ ਹੱਥ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪਿਛਲੇ 58 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਟਾਟੇ, ਬਿਰਲੇ, ਬਜਾਜ, ਰਿਲਾਇਸ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਨਹਿਰੂ ਮਾਰਕਾ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਵਿਚ ਵੀ ਵਧੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਖੁਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਤੇ ਨਿਜੀਕਰਣ ਵਿਚ ਵੀ ਵੱਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ, ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ, ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਨਹਿਰੂ-ਇਦਰਾ ਮਾਰਕਾ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵੀ ਮਹਿੰਗਾਈ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਸ਼ੀਬਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਅੱਜ ਨਿਜੀਕਰਣ ਅਤੇ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਹੀ ਹਨ। ਰਾਜ ਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਹਰ ਫੈਸਲਾ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਇਹ ਹਾਲ ਹੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਰਾਜ ਤੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹਿਤਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਭਖਦਾ ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਗੁਆਚੀ ਹੋਈ ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਆਪ ਖੁਦ ਹੀ ਹਾਕਮ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਪਰਜਾ ਰਾਜ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਐਸੀ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਤੰਤ੍ਰ ਕਾਇਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਧਨ ਤਮਾਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ 103 ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਪੱਚੀ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਮੀਰ ਟੱਬਰਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਚੀ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਵਿਦਵਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਕਦੇ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਤਾਂ ਆਮ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਅਹਿਮ ਫੈਸਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਅਤੇ ਅਰਾਜਕਤਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸਿਧੇ ਚੁਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵਾਪਿਸ ਬੁਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੜਬੜ ਮੱਚੇਗੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਬਗ਼ੈਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਮੁੜ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਮਾਜ ਬਾਰੇ ਆਪ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਚੀ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣਿਆਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਕਾਫੀ ਗੜਬੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹਿਸ਼ਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨਗੇ। ਆਪਣੀਆਂ ਮਨ ਆਈਆਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਆਪਣਾਂ ਪਾਣੀ ਭਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਣਿਆਂ ਲਈ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੋਫਨਾਕ ਸੁਫਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਦਮਨ ਨਾਲ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਕੇ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜੋਕਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵਿਕਲਪ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਵੀ ਨਾ।

ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਡੇ ਲਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਸੀਪੀ.ਆਈ. (ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ) ਦਾ ਰਾਜ 1977 ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕਦਮ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਆਪ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਬਾਰੇ, ਖੇਤਾਂ ਖਲਿਆਨਾਂ ਬਾਰੇ, ਪਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ, ਬਜਟ ਬਾਰੇ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਵਾਂਗ ਜਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇਹੋ ਪੱਚੀ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣੇ ਹੀ ਏਥੇ ਦੇ ਵੀ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਆਪ ਕਰਦੇ ਹਨ।

1947 ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਚੀ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਦੇ ਗਏ ਸਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਇਹ ਰਾਜ ਤੰਤ੍ਰ ਆਪਣੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਲਈ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲੁੱਟ ਵਿਚ ਇਹ ਪੱਚੀ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰਾਜ ਤੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੋਰ ਵੀ ਰਾਸ ਆ ਗਏ ਹਨ। 1950 ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਡੇ ਲਾਕੇ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦੇ ਹੱਕ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਇਕ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਸੋਂ, ਕੌਮਾਂ, ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਵਾਲੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੁਣ ਗਲ ਸੜ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਅੱਜ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਪੂਰਦੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਮਰੀਕਾ, ਕਨੇਡਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਡੇ ਲਾਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਵੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਪਰਜਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਪਰਜਾ ਰਾਜ ਉਹ ਰਾਜ ਤੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ 103 ਕਰੋੜ ਵਾਸੀ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਖੁਦ ਆਪ ਕਰਨਗੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਨਵੀਂ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਤੰਤ੍ਰ ਦੀ ਲੋੜ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਖੋਲ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹੱਕ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣਾ ਹੀ ਅੱਜ ਦੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਸਿਆਸੀ ਲੋੜ ਹੈ।